

Ю В І Л Е І

ОЛЬГА ІШТВАНІВНА ТЕРЕК **(до 70-річчя від дня народження)**

Ювілейну весну зустріла цього року талановитий педагог, відомий вчений у галузі фізіології рослин, доктор біологічних наук, професор, академік АН ВШ України, завідувач кафедри фізіології та екології рослин біологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка Ольга Іштванівна Терек.

Народилася вона 3 травня 1940 року в угорському селі Тисасірма (нині село Дротинці Виноградівського р-ну Закарпатської обл.) у шляхетній угорській родині Медвецькі, корені якої сягають XIII ст. Батьки були педагогами середньої школи: мати викладала угорську та чеську мови, літературу, батько – математику. Більше 10 років Іштван Медвецькі пропрацював директором школи. Дитячі роки, проведені в атмосфері любові, довіри, шани до власних традицій, заклали надійний фундамент для розвитку багатогранної і цілеспрямованої особистості.

Доля О.І. Терек нерозривно пов'язана з Львівським університетом імені Івана Франка. Ще зі студентських років вона розпочала свій шлях пошуку в біології. Її учителем і керівником (дипломної й кандидатської робіт) був видатний фізіолог рослин, завідувач кафедри фізіології рослин Львівського університету, професор С.О. Гребінський.

Значний вплив на становлення Ольги Іштванівни як фізіолога рослин мало знайомство в Інституті фізіології рослин імені К.А.Тімірязєва АН СРСР (м. Москва) з усесвітньо відомим вченим, автором гормональної теорії цвітіння, академіком М.Х.Чайлахяном, а також відвідування блискучих наукових лекцій видатних учених Інституту – А.Л.Курсанова, Р.Г.Бутенко та О.М.Кулаєвої. Ряд досліджень ролі фітогормонів у цвітінні рослин О.І. Терек провела під безпосереднім керівництвом М.Х.Чайлахяна.

Підсумком активної наукової роботи став захист у 1969 році в Львівському університеті кандидатської дисертації „Вплив гібереліну на ріст та азотний метаболізм рослин кукурудзи”.

З 1969 року Ольга Іштванівна працює на посаді асистента кафедри фізіології рослин Львівського державного університету імені Івана Франка. У 1974 році – їй присвоєно наукове звання доцента.

Упродовж 1983 – 1985 рр. О.І. Терек, перебуваючи в докторантурі у лабораторії первинних механізмів росту під керівництвом видатного фізіолога рослин – професора В.І. Кефелі, досліджує особливості транспортування асимілятів у рослинному організмі у культурі *in vitro* із застосуванням ¹⁴C-лейцину і в 1988 році успішно захищає в Інституті фізіології і біохімії рослин АН МРСР (м.Кишинів) докторську дисертацію „Ріст та метаболічна активність атрагуючих центрів рослин за дії фізіологічно активних речовин”.

З 1989 року Ольга Іштванівна призначена на посаду завідувача об'єднаної кафедри морфології, систематики і фізіології рослин Львівського університету. Вона багато працює, читає загальний курс „Фізіологія рослин” та низку спецкурсів („Ріст рослин”, „Біологічно активні речовини рослин”, „Інтеграція фізіологічних процесів у рослинному організмі” та ін.). У 1990 році О.І. Терек присуджене вчене звання професора.

ЮВІЛЕЇ

На початку 90-х О.І.Терек докладася зусиль для відновлення самостійної кафедри фізіології рослин. Вірна своїм переконанням і справі, Ольга Іштванівна, використавши притаманний їй дипломатичний хист, досягла результату: у 1992 році кафедра фізіології рослин у Львівському університеті відновила своє функціонування.

Із відновленням кафедри у Львівському університеті почався новий етап розвитку досліджень у галузі фізіології рослин. О.І. Терек започатковано вивчення зв'язку росту рослин з метаболізмом вторинних сполук на тлі змін в азотному метаболізмі за дії регуляторів росту гормональної й негормональної природи, яке проводили її учні Вахбі Рифат та Н.О.Калинович. Наукові інтереси Ольги Іштванівни стосуються також вивчення гормональної регуляції клітинної диференціації та морфогенезу рослин. Над цією тематикою вона працює разом з аспіранткою О.М.Цвілинюк. На кафедрі досліджується також роль фітогормонів у формуванні стійкості рослин до дії несприятливих чинників довкілля. Зокрема, вивчення дії низьких температур на фітогормональний статус і функціональну активність апікальних меристем коренів кукурудзи О.І.Терек проводила спільно з О.К.Сех-Ватаманюк. Зусиллями професора та її учнів Н.Д.Романюк, Н.Я.Думанчук і Н.М.Шувар вдалося досягти значного поступу в розумінні механізмів дії гормонів-стимуляторів. Свідченням різнобічності інтересів О.І.Терек у науці стали проведені дослідження фізіолого-біохімічних особливостей ксерофітів, які могли б бути використані як додаткові критерії для систематики спірних таксонів. Над цими проблемами поруч з Ольгою Іштванівною працювала ще одна аспірантка кафедри – Л.Г.Маргітай.

Останнім часом О.І.Терек акцентує увагу на дослідженнях в галузі стійкості рослинних організмів до умов техногенно трансформованого середовища. У 2000 році з огляду на пріоритетність цих досліджень, кафедру фізіології рослин перейменовано на кафедру фізіології та екології рослин. Тут проводяться дослідження механізмів адаптації рослин до токсичної дії іонів важких металів і нафтопродуктів (М.С. Кобилецька, Н.М. Джура, О.М. Цвілинюк).

О.І. Терек налагодила партнерські відносини з освітніми й науковими установами України й світу, зокрема, з Інститутом фізіології рослин і генетики НАН України (відділи фізіології росту і розвитку рослин, мінерального живлення, симбіотичної азотфіксації), Інститутом ботаніки ім. М.Г.Холодного НАН України (відділ фітогормонології), Інститутом біоорганічної хімії і нафтохімії НАН України, відділом екоморфогенезу Інституту екології Карпат НАН України (Львів). Ольга Іштванівна започаткувала наукове співробітництво з аналогічними кафедрами і лабораторіями Будапештського центрального університету ім.Е.Лоранда, Ниредьгазької вищої школи (Угорщина), університету міста Жешув (Польща) тощо.

Ольга Іштванівна є засновником наукової школи „Регуляція росту і адаптації рослин за участі фізіологічно активних речовин”. Під її керівництвом захищено 10 кандидатських дисертацій. Не знаючи втоми, професор О.І.Терек і надалі вишколює молодих спеціалістів. Нині завершено виконання ще трьох дисертаційних робіт.

Професор О.І.Терек була ініціатором, натхненником й організатором трьох міжнародних конференцій „Онтогенез рослин у природному та трансформованому середовищі: фізіолого-біохімічні та екологічні аспекти”, проведених у 1998, 2004, 2007 рр. у м.Львові. У 2005 році Ольга Іштванівна організувала проведення читань до 100-річчя від дня народження її вчителя, колишнього завідувача кафедри фізіології рослин професора С.О.Гребінського.

У 1996 році професора О.І. Терек обрано академіком АН ВШ України. У 2003 році їй присуджено високе звання „Заслужений професор Львівського національного університету імені Івана Франка”.

Упродовж 1995 – 1998 рр. професор О.І. Терек була членом спеціалізованої вченої ради при Київському національному університеті, у 2000–2004 рр. – заступником голови спеціалізованої вченої ради при Львівському національному університеті, а з 2007 року є заступником голови спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій в Уманському національному університеті садівництва.

Ольга Іштванівна – голова Львівського відділення Українського товариства фізіологів рослин, член Українського ботанічного товариства, а також член Українського представництва федерації Європейських товариств фізіологів рослин.

ЮВІЛЕЇ

У науковому доробку О.І. Терек понад 350 наукових публікацій. Кілька поколінь студентів багатьох вузів користуються навчальними посібниками професора Терек “Ріст рослин і фізіологічно активні речовини” (1990), “Фізіологія рослин” (2005), „Ріст рослин” (2007 р.) та ін.

Нині Ольга Іштванівна активно і плідно працює. Вона пише посібники, статті, відгуки, рецензії, невтомно консулює молодих фахівців, аспірантів, докторантів. Як завідувач кафедри користується колосальною повагою серед колег на біологічному факультеті й колективу, який безпосередньо очолює. Володіючи природженим талантом керівника-організатора, професор О.І. Терек ефективно веде кафедру вперед. При цьому єдиним дієвим засобом Ольги Іштванівни як адміністратора є лише слово – тихе, виважене, глибоке.

Професор О.І.Терек є інтелігенткою найвищого гатунку. Вона притягує до себе невимовною внутрішньою свободою та спокоєм. Її розважливість у поєднанні з неординарністю думки є запорукою продуманих і далекоглядних дій. Ольга Іштванівна небайдужа до життя інших і володіє унікальним вмінням знаходити вихід з найдраматичніших життєвих лабіринтів. Вона не боїться роботи, знає роботу, а тому розуміє інших. Професор Терек є прикладом для нас у науці і житті.

Колеги щиро вітають Ольгу Іштванівну з прекрасним ювілеєм, зичать невичерпного творчого натхнення, міцного здоров'я, перемог в усіх справах.

© 2010 р. О. І. Величко